

Dva posljednja oglada: **Dragutin Prohaska o narodnoj književnosti u Bosni i Hercegovini i Ludvik Kuba — za pjesmom po Bosni i Hercegovini** govore o dva vrsna istraživača. Za poglavlje o narodnoj književnosti u Prohaskinoj knjizi **Das kroatisch-serbische Schrifttum in Bosnien und der Herzegowina** Maglajlić kaže da je važno kao prvi i do danas jedini pokušaj iz pera jednog autora da se narodna književnost u Bosni i Hercegovini u cijelosti sagleda, a za Kubin putopis **Štivo** da se u jednom svome sloju može smatrati prvorazrednim svjedočanstvom o prilikama u Bosni i Hercegovini s kraja proteklog stoljeća.

Na kraju su **Indeks pojmova, Indeks imena i Bilješka.**

Ante Nazor

Miodrag Maticki, Epika ustanka, »Vukov sabor — Tršić« i »Rad«, Beograd 1982, 176 str.

Knjiga Miodraga Matickog: **Epika ustanka** ima dva dijela: **Vukovi pevači i Ep o ustanku**, a podijeljena je i na trinaest poglavlja. Neki su tekstovi, kao što stoji u Napomeni, u ovakvom ili širem obliku, ranije objavljeni u časopisima i zbornicima (šteta što nije navedeno koji).

Prvi dio ima pet poglavlja: **Vukovi pevači, Starac Raško, Slepa Živana, Marko Kraljević Starca Milije i Pevač i pesnik Starac Milija.** U prvom je riječ o Vukovim pjevačima, posebno o petero glavnih: starcu Miliji »koji pjeva o samom sebi«, a junaci mu se ponašaju kao ljudi našeg patrijarhalnog sela na početku 19. stoljeća; starcu Rašku, koji služeći se tradicionalnim klišejima, na dinamičan način izražava okupljanje i pokrete velike vojne sile; sljepici Živani kod koje su u pjesmama posebno opjevani porodični odnosi, porodična ljubav i pobratimstvo, a uz naglašeni lirizam duboko doživljavamo opjevane događaje »koji su uzdignuti od epskog do lirskog kazivanja epskih događaja«; Tešanu

Podrugoviću, koji je u devet pjesama »do kraja uobličio lik Kraljevića Marka«, dok je Filip Višnjić glavna ličnost ove knjige. Od ovih pjevača i pjesnika Vuk je zabilježio sedamdesetak pjesama, koje izdvojene daju sliku stanja usmene epike na početku 19. stoljeća (navodi se i o čemu pjevaju, o kojim događajima i o kojim junacima). Maticki zaključuje da svi oni, makar i dijelom, opijevaju događaje starih, srednjih i novijih vremena, da su im repertoari raznovrsni, ali da imaju i niz zajedničkih odlika i da im je poezija nadahnuta kosovskom predajom. Stoga, po mišljenju autora, već deset odabranih pjesama na neki način pokazuje koliko je snažna i duga nit epskog pjevanja, koliko ovi pjevači predstavljaju narodnu epiku u cjelini i po tome što njihove pjesme čine krunu i pretkosovskog ciklusa i ostalih krugova pjesama: o Kraljeviću Marku, o kosovskoj bici, o vremenima poslije kosovske bitke, o uskocima, hajducima i o srpskom ustanku, pa je proučavanje izdvojenih pjesama navedenih pjevača i kratki pregled cjelokupne usmene epike. U primjeru Višnjića i ostalih kaže da smo suočeni s velikim pjesnicima, koji u okvirima tradicije usmene epike, koristeći se utvrđenim i općim mjestima, stajacim stihovima i podložni epskom ponavljanju, ipak improviziraju kao individualni pjesnici koji imaju vlastite vizije događaja koje opijevaju, a istodobno su i stvaraoci književnog jezika, koji nastavljaju ali i grade epski pjevački izraz. U poglavlju **Marko Kraljević Starca Milije**, uz ostalo, analizirana je epska pjesma **Sestra Leke kapetana.**

Drugi dio ima osam poglavlja. Sve ih povezuje Višnjićevih šesnaest pjesama. U prvom **Srpski ustanak u usmenim kronikama**, autor izdvaja 32 epske pjesme i šest lirskih koje govore o »srpskoj revoluciji«; (zaključak je da lirske pjesme djeluju autentičnije, te da saznanja o ovim pjevačima narušavaju romantičarske predodžbe o narodnom pjevaču i narodnim pjesmama kao isključivim rezultatima kolektivnog duha naro-

da, a posebno onu o općoj epskoj raspjevanosti u šančevima bune, jer Višnjić je, tvrdi Maticki, po svemu sudeći sam ispjevao pjesme o ustanku.

U poglavlju **Kako se stvarao mit o našem Homeru** riječ je o podacima Teofila Dimića koji bliže osvjetljavaju Višnjićev lik i pokazuju da se već šezdesetih godina prošlog stoljeća počinje stvarati »mit o našem Homeru«.

Treće poglavlje govori o predaji o kosovskoj bici u Višnjićevu ustaničkom epu, gdje prisutnost epizoda i motiva kosovske predaje o ustanku dokazuje da su Vukove zbirke utjecale na narodne pjevače a i na Vukove pjevače, da su posebno na njegove slijepe guslare iz Srijema utjecali isti uzori: kosovske narodne pjesme, varijante **Lazarice** ili kosovske pjesme na narodnu, kakve su ispjevali Andrija Kačić Miošić i Gavriilo Kovačević, što je jedan od glavnih razloga da se kod njih nalaze, često, isti stihovi i opća mjesta.

Poglavlje **Krvna osveta u Višnjićevu ustaničkom epu** potvrđuje, kaže Maticki, pretpostavku da je i krvna osveta bila jedna od pokretačkih snaga u prvim godinama bune.

Peto je poglavlje **Uloga Višnjićevih opštih mesta u građenju celovitog epa o ustanku**. Maticki određuje mjesto koje zauzimaju Višnjićeve pjesme u krugu narodnih pjesama o ustanku koje je Vuk skupio.

Šesto je poglavlje **Višnjićev uticaj na Vukove pevače pesama o ustanku**. Autor zaključuje da se Višnjićev presudni utjecaj na ustaničku epiku ne ogleda samo u tome što je najviše pjesama u Vukovoj zbirci on sam spjevao, već i u tome što je svojim pjesmama, u trenutku dok je ustanak trajao i on sastavljao nove ustaničke kronike, utjecao i na eventualne stalne pjevače i tako gradeći svoj pjevački izraz, Višnjić je gradilo i opći izraz narodnih pjevača, kroničara srpskih buna.

Govoreći o Višnjićevim pjesmama kao gradi Vukova **Srpskog rječnika** Maticki traži da se u izučavanju Vi-

šnjićeva poetskog jezika ne ostane samo na Vukovu **Srpskom rječniku** jer da su Višnjićeve pjesme vrijedna leksička građa.

Posljednji je ogled **Višnjićeve pesme o ustanku i Njegošev 'Gorski vijenac'**. Usporedba Višnjićeve ustaničke epopeje s Njegoševim djelom pokušaj je da se dokuče granice do kojih usmena epika doseže, a pisana nastavlja, mijenja se i nadograđuje. Kao da je Njegoš s državničke visine, zaključuje Maticki, osmislio Višnjićevo djelo i najviše umjetničke vrijednosti ostvario u onim dijelovima **Gorskog vijenca** u kojima nije nov.

Opća je ocjena da je Višnjić stvorio »pjesme, narodne pjesme o ustanku, svestan celine i jedinstvenosti i stremljenja u ustanku i narodne misli i svoje pesničke promisli. Pevao je onako kako je jedino i mogao, kao guslar od zanata, događaj po događaj. Uz put, gradio je i nadograđivao i svoj pjevački izraz i izraz vaskolikog epskog usmenog kazivanja.«

Na kraju se nalazi **Indeks imena i Napomena**.

Ante Nazor

Albanske junačke pesme. Izbor i prevod: Dragutin Mićović, Jedinstvo, Priština 1981, 164 str.

U knjizi **Albanske junačke pesme** Dragutin Mićović tiskao je prijevode osamnaest albanskih krajišničkih epskih pjesama: **Mujova snaga, Mujo i vile, Mujo i Behur, Halilova ženidba, Četobaša Mujo i Kraljević Marko, Mujov dogat, Kako je Halil osvetio Muja, Mujo kod Cara, Zimer i Ganiće Galjani, Arnaut Osmane, Kei starca Mehmet-age seče Arapina s mora, Husen Krapošniku, Musa Kesedžija, Ženidba starca Čefan-age, Zuko Barjaktar, Halil posle smrti, Derzelez Alija i Ali Barjaktar — Besa**. Sve pjesme je izabrao, preveo i predgovor napisao Dragutin Mićović. Izbor je karakterističan po tome što su ove pjesme, za razliku tipič-